

4. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Страсбург : Рада Європи., 1990. Офіційний сайт Верховної Ради України; Законодавство України URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

5. Токвиль А. Демократія в Америці. Москва : Прогресс, 1993. 560 с.

УДК 657.1

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF ORGANIC PRODUCTION

Голуб Н.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного*

Golub Nataliia

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting and Taxation
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

У статті розглянуто сутність органічної продукції. Все більшої популярності у світі зокрема в Україні, набирає продукція органічного походження. Органічними можуть бути лише ті продукти, які вироблені відповідно до затверджених правил (стандартів), а виробництво пройшло процедуру сертифікації в установленому порядку. Визначено, що з економічної точки зору, органічне виробництво дуже витратне: технологія вирощування та перероблення жорстко регулюється стандартами, а саме виробництво проходить процедуру сертифікації. З'ясовано, що в Україні поки що немає власного стандарту органічності, у нас діє Стандарт, еквівалентний Регламентам ЄС. Хоча із серпня 2019 року в Україні діє закон «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», але, на жаль, законодавчо ще не опрацьовані всі підзаконні та нормативно-правові акти, які б дозволили запустити повний процес проходження сертифікації в Україні з маркуванням жовто-блакитним логотипом. Визначено, що органічне виробництво постійно вдосконалюється, а виробники намагаються зменшити шкідливий вплив свого господарства на природу. Досліджено обліково-аналітичне забезпечення органічного виробництва. Визначено перелік бухгалтерських документів які обов'язково повинні бути на підприємстві. Також з'ясовано, що термін їх зберігання повинен бути не менше 3–5 років. За результатами дослідження було визначено шляхи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення виробництва органічної продукції.

Ключові слова: Органічна продукція, органічне виробництво, сертифікація, нормативні документи, виробництво, об'єкти обліку, первинні документи, аналітика, добрива, витрати, поліпшення, земля.

В статье рассмотрена сущность органической продукции. Все большую популярность в мире в частности в Украине, набирает продукция органического происхождения. Органическими могут быть только те продукты, которые произведены в соответствии с утвержденными правилами (стандартами), а производство прошло процедуру сертификации в установленном порядке. Определено, что с экономической точки зрения, органическое производство очень затратное: технология выращивания и переработки жестко регулируется стандартами, а именно производство проходит процедуру сертификации. Установлено, что в Украине пока нет собственного стандарта органичности, у нас действует Стандарт, эквивалентный Регламентам ЕС. Хотя с августа 2019 году в Украине действует закон «Об основных принципах и требованиях к органическому производству, обращению и маркировке органической продукции», но, к сожалению, законодательно еще не проработаны все подзаконные и нормативные правовые акты, которые бы позволили запустить полный процесс прохождения сертификации в Украине с маркировкой желто-голубым логотипом. Определено, что органическое производство постоянно совершенствуется, а производители стараются уменьшить вредное воздействие своего хозяйства на природу. Исследовано учетно-аналитическое обеспечение органического производства. Определен перечень бухгалтерских документов, которые обязательно должны быть на предприятии. Также установлено, что срок их хранения должен быть не менее 3–5 лет. По результатам исследования были определены пути совершенствования учетно-аналитического обеспечения производства органической продукции.

Ключевые слова: Органическая продукция, органическое производство, сертификация, нормативные документы, производство, объекты учета, первичные документы, аналитика, удобрения, расходы, улучшения, земля.

The article discusses the essence of organic products. The growing popularity in the world, in particular in Ukraine, is gaining products of organic origin. Only those products can be organic that are produced in accordance with the approved rules (standards), and the production has passed the certification procedure in accordance with the established procedure. It is determined that from an economic point of view, organic production is very costly: the technology of cultivation and processing is strictly regulated by standards, namely production is undergoing a certification procedure. It has been established that Ukraine does not yet have its own organic standard; we have a Standard equivalent to the EU Regulations. Although since August 2019, the law "On the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products" has been in force in Ukraine, but, unfortunately, all the bylaws and regulatory legal acts that would allow launching the full certification process have not yet been worked out. In Ukraine marked with a yellow-blue logo. It has been determined that organic production is constantly improving, and producers are trying to reduce the harmful effects of their economy on nature. The accounting and analytical support of organic production has been investigated. A list of accounting documents that must be present at the enterprise has been determined. It was also found that their shelf life should be at least 3–5 years. According to the results of the study, the ways of improving the accounting and analytical support for the production of organic products were identified.

Keywords: Organic products, organic production, certification, regulatory documents, production, accounting objects, primary documents, analytics, fertilizers, costs, improvements, land.

Постановка завдання. Органічне виробництво бере свій початок у першій половині 20го сторіччя на фоні розвитку біохімії, хімічних добрив та інженерії. За останні часи сільське господарство стало стрімко змінюватись з «традиційного» на «промислове» і ГМО виробництво. На фоні таких технологічних змін у виробництві сільськогосподарської продукції, в суспільстві з'явився попит на здорове харчування. Органічне виробництво спрямоване на забезпечення споживача безпечною та якісною харчовою продукцією, що має особливе маркування на полиці та чітко відрізняється від неорганічних продуктів харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню органічного напрямку виробництва продукції приділено ряд наукових праць як вітчизняних так і зарубіжних. А саме: Ф. Бутинця, І. Замули, Л. Максимів, Н. Малюги, В. Папінко, Л. Пелиньо, М. Пушкаря, М. Чумаченка, Ю.Ю. Мороз, Ю.С. Цаль-Цалко, а також зарубіжних науковців: А. Белоусова, Г. Вінтера, А. Гофмана, Я. Соколова, Д. Хенсена, А. Шермета та інших.

Мета дослідження. Розглянути основні моменти органічного виробництва, означити особливості обліку у даному напрямленні, а саме: законодавча база, документування органічного виробництва, фактори впливу на розвиток органічної продукції. За проведеного дослідження зроблені пропозиції щодо удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Органічне виробництво бере свій початок у першій половині 20го сторіччя на фоні розвитку біохімії, хімічних добрив та інженерії. За останні часи сільське господарство стало стрімко змінюватись з «традиційного» на «промислове» і ГМО виробництво. На фоні таких технологічних змін у виробництві сільськогосподарської продукції, в суспільстві з'явився попит на здорове харчування. Але й досі відсутня на підприємствах система відображення в обліку взаємодія економіки та навколишнього середовища

Специфікою органічного виробництва сільськогосподарської продукції є економічні, екологічні та соціальні ефекти від здійснення цього виду діяльності, які полягають у наступному:

– економічний – зумовлений готовністю споживачів сплачувати більшу ціну за продукцію органічного виробництва, зниженням вартості матеріальних ресурсів (агрохімікатів та паливно-мастильних матеріалів від 30 до 97%). Водночас, цей напрям потребує значних інвестицій у виробництво, також зростає собівартість продукції через зниження урожайності у період конверсії та у випадку невисокого рівня родючості ґрунтів, природної продуктивності тварин і насіння;

– соціальний – залучення більшої частки ручної праці в органічному землеробстві створюються додаткові робочі місця;

– екологічний – зумовлений поступовим відновленням якості земельних ресурсів, залучених до процесу виробництва, через дотримання сівозмін, застосування зелених добрив та методів біологічної боротьби зі шкідниками, технологій обробки ґрунту, спрямованих на мінімальне втручання, зниження ущільнення ґрунтів, а також зниження забруднення водойм і атмосферного повітря через обмеження застосування синтетичних агрохімікатів, збереження локального біорізноманіття через заборону застосовувати генетично модифіковані організми.

Характерною особливістю органічного сільськогосподарського виробництва є наявність суворо регламентованих умов та правил процесу виробництва, відповідність яким визначається результатом сертифікації виробництва (може тривати до двох років) та періодичного інспектування (контроль виробництва, переробки та обігу органічної продукції). За умов дотримання стандартів органічного виробництва продукція отримує право позиціонуватись на ринку під маркою «органічна».

Органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають небажані наслідки.

Правові та економічні основи виробництва органічної продукції визначаються в Україні відповідним

Законом [1]. Одним з основних правових документів є прийнятий Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [2]. З прийняттям та введенням даного закону дозволить встановити цивілізовані правила гри на ринку органіки, виробляти якісну органічну продукцію та удосконалив функції державного нагляду (контролю) у цій сфері. Ряд важливих підзаконних актів уже прийнято, Решта – на стадії узгодження та погодження. На даний час міністерство працює над розробкою та впровадженням 12 нормативно-правових актів.

Сьогодні внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні продовжує розширюватись через основні мережі супермаркетів. Основними видами органічної продукції, яка виробляється в Україні є зернові культури, молоко та молочні продукти, крупи, м'ясо та м'ясні продукти, фрукти та овочі.

Лідерами органічного сільськогосподарського виробництва в Україні є: Світ Біо («Либідь-К») Хмельницька область, Золотий Пармен Чернігівська область, Mol'far Закарпаття, селище Пилипець, Сквирянкам. Сквиря Київська область, Органік мілк («Галекс-агро») Житомирська область, Liluck Чернівецька область, Organico («Каспер») м. Одеса, LiQberry м. Херсон, Екород («Органік Оригінал») м. Київ.

Однак тренд «органік» набуває все більшої популярності: невеликі й середні виробники в Україні активніше беруться за вирощування такої продукції, а торгові мережі виділяють цілі полиці і відкривають «органічні» відділи [4].

Принципи та вимоги органічного виробництва та обігу закріплюються стандартами. В світі існують різні органічні стандарти. Наприклад, стандарт ЄС (разом із еквівалентним стандартом ЄС для третіх країн), JAS organic – органічний стандарт Японії, USDA – органічний стандарт США, тощо. Окрім публічно-правових стандартів існують приватноправові органічні стандарти, які утворені недержавними асоціаціями та організаціями, такі як Bio Suisse (Швейцарія), тощо.

Проте розвиток діяльності з виробництва органічної продукції супроводжується певними ризиками, викликами та обмеженнями, які необхідно враховувати в управлінні ними. Йдеться про те, як інформаційно підтвердити статус продукції органічного виробництва, як забезпечити її прибутковість, як одержати дані через систему обліку для прийняття управлінських рішень у питанні соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. Ведення обліку на підприємстві залежить від організаційних особливостей суб'єкта господарювання пов'язаних з органічним виробництвом. Органічне виробництво може бути поширеним на господарську діяльність підприємства в цілому, окремі структурні підрозділи, аналітичні об'єкти діяльності (сільськогосподарські культури, тварини) або тільки на їх частину при паралельному виробництві органічної та традиційної (неорганічної) продукції рослинництва на одній площі або тваринництва в одному приміщенні.

Дотримання сівозмін при вирощуванні відповідної культури відповідає технологічним вимогам щодо вирощування відповідних культур. Саме воно забезпечує органічною частиною ґрунт і стимулює його біологічної активності та позитивно впливає на родючість ґрунтів підтримує бездефіцитний баланс гумусу та поживних речовин, знижує рівень забур'яненості, запобігати поширенню шкідників і хвороби рослин, а також захищати ґрунт від ерозії та інших деградаційних процесів. Дотримання сівозмін позитивно впливає на стан ґрунтів, а саме захищає його від ерозії та різних деградаційних процесів.

Поповнення ґрунту органічною речовиною в сучасних умовах полягають у наступному:

- внесення органічних і мінеральних добрив;
- використання (в якості органічного добрива) побічної продукції рослинництва (соломи, стебел кукурудзи);
- посіву сидеральних культур;
- удосконалення структури посівних площ із одночасним розширенням площ посіву багаторічних трав.

Для ведення органічного господарства дуже важливе значення має ведення та організація документації. Кожне органічне господарство повинно:

- первинні документи щодо придбання насінневого матеріалу, засобів захисту рослин палива та інших витрат;
- вести журнал по вирощуванню органічної продукції в якому зазначено весь технологічний процес, та окремо неорганічної продукції;
- вести зведений журнал щодо внесення засобів захисту рослин, добрив по кожному полю та культурі;
- вести технологічну карту із зазначенням сівозмін по полям та суміжним полям;
- відомість або реєстр збору врожаю.

Відповідні документи повинні обов'язково вести підприємство та зберігати в архіві щонайменше від 3–5 років.

На сьогоднішній день виробництво органічної продукції у країні сертифікується представниками іноземних компаній, які діють у відповідності до норм та стандартів, дійсних для країн ЄС, а іноді – США та інших. Іноземних сертифікуючих структур в Україні близько двадцяти, це представники Нідерландів, Швейцарії, Італії, Німеччини, Угорщини, Литви, Польщі, Вірменії тощо. З 2009 р. міжнародну акредитацію на право проводити й визнання органічної сертифікації отримала й українська структура «Органік Стандарт». Підприємства мають право самостійно обирати сертифікуючу установу.

Для ведення органічного землеробства сільськогосподарські землі повинні відповідати певним вимогам щодо рівня їх забруднення шкідливими речовинами: пестицидами, важкими металами, радіонуклідами тощо. Але лише наявності території, потенційно придатних для ведення органічного землеробства, недостатньо. Слід чітко уявляти, що перехід від так званих звичайних (інтенсивних) технологій агровиробництва до органічного землеробства

(так званий конверсійний період) є досить тривалим процесом (2–3 роки).

На даний час в Україні діє 18 міжнародних акредитованих органів сертифікації органічного виробництва. Вони надають послуги сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції понад 600 операторам, які здійснюють виробництво органічної продукції відповідно до вимог законодавства Європейського Союзу, США, рідше інших країн. Виробництво всієї органічної продукції в Україні здійснювалося відповідно до стандартів інших країн. Сертифікація пасовищ та полів з однорічними рослинами триває мінімум 24 місяці, з багаторічними рослинами – 36 місяців, ферм з вирощування худоби (м'ясо) і коней – рік, кіз, свиней і корів (молоко) – півроку, птиці (м'ясо) – десять тижнів, птиця (яйця) – шість тижнів. Водночас кожні 15 місяців необхідно підтверджувати статус виробника органічної продукції [3].

Все це зумовлює новий підхід до системи обліку готової продукції сільськогосподарських підприємств з виділенням таких завдань:

- виокремлення об'єктів обліку виробництва та стану готової продукції (в т.ч. органічної і традиційної);
- формування первинних документів (за виокремленими об'єктами);
- узагальнення даних на рахунках синтетичного та аналітичного обліку;
- обґрунтування статей фінансової, податкової та статистичної звітності;
- забезпечення належного контролю за виробництвом, рухом та процесом реалізації продукції.

Об'єктів обліку органічного виробництва є доволі багато: ресурси, продукція, процеси виробництва, постачання та реалізації, відповідно доходи, витрати, фінансової результати тощо.

Об'єкти обліку визначаються з врахуванням галузі виробництва та продукції, яка виробляється. Одним із підходів до визначення об'єктів обліку можна обрати класифікацію органічної продукції [7].

Єдина інформаційна система про об'єкти органічного виробництва повинна бути узагальнена у показниках звітності, яка покликана забезпечувати запити зовнішніх та внутрішніх користувачів. Організація бухгалтерського обліку повинна бути спрямована на забезпечення інформацією про органічну продукцію та сировину, а також на гарантування впевненості споживачів у продуктах і сировині, маркованих як органічні. Тому налагоджена система обліку витрат виробництва і виходу продукції сприятиме об'єктивному формуванню собівартості органічної продукції та контролю за її рівнем.

Література:

1. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України [прийнято Верховною Радою 3 вересня 2013 р. № 425-VII]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
2. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [Електронний ресурс]: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>.
3. Вимоги до сертифікації органічного рослинництва. URL: <http://www.organicstandard.com.ua/files/cropproduction/ua/>
4. Вінюкова О.Б. Реалії та перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні. *Регіональна економіка та управління*. 2018. № 3 (21). С. 17–22.

Первинний облік є основою системи бухгалтерського обліку в рослинництві і відіграє важливу роль в його об'єктивності [10]. При здійсненні виробництва органічної продукції потрібно [5]:

- визначення переліку статей;
- визначення кількості виготовленої продукції її якості, сортності;
- визначення виробничої собівартості одиниці продукції, реалізаційної собівартості продукції;
- фіксація руху продукції в регістрах обліку та відображенням кінцевого результату у звітності.

Однією з проблем в цій площині є розробка і вдосконалення напрямів і принципів екологічного обліку та контролю, які включають в себе фінансовий і управлінський облік, звітність за екологічними показниками та екологічний аудит.

Варто зазначити, що обліку господарської діяльності у сфері органічного виробництва майже не приділяється уваги. Насамперед, повністю відсутні нормативно-рекомендаційні положення організації бухгалтерського обліку і звітності з органічного виробництва. В діючих нормативних документах зустрічаються лише підходи до оперативного обліку [9]. З'ясовано, що облікове забезпечення органічного виробництва та органічної продукції залежить від специфіки її виробничого процесу. З розвитком органічного виробництва має бути належним чином організована система обліку, яка сприятиме забезпеченню користувачів своєчасною та достовірною інформацією про виробництво, зберігання та реалізацію органічної продукції. Для цього ведення обліку такої продукції повинно бути відокремленим від виробництва та зберігання неорганічної продукції і продукції перехідного періоду.

Висновки. Перспективними напрямками подальших досліджень є методичні підходи до організації та методики обліку виробництва органічної продукції. Для цього потрібно:

- сертифікувати земельні ділянки під виробництво органічної продукції;
- дотримуватись ведення документів щодо земельних ділянок на яких вирощують органічну продукцію (інформацію про вирощувані культури, про внесені добрива, використані засоби захисту рослин та про одержаний урожай).

В основу розробки даної інформаційної бази повинні бути покладені стандарти екологічного виробництва й технологія виробництва продукції. Здійснювати контроль за вирощуванням сільськогосподарських культур для виробництва органічної продукції за кожною сертифікованою земельною ділянкою.

5. Дідух Д. М. Організація бухгалтерського обліку органічного виробництва як інноваційного напрямку розвитку сільського господарства. *Органічне виробництво і продовольча безпека* : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. Житомир : Полісся, 2013. С. 219–222.
6. Мельничук Я.П. Документальне оформлення витрат і виходу продукції рослинництва органічного походження. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 2. С. 27–32.
7. Мороз Ю.Ю., Цаль-Цалко Ю.С. Облікове забезпечення господарської діяльності товаровиробників органічної продукції. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8415/1/Organik_2017_289297.pdf.
8. Пасемко Г.М. Обліково-аналітичне забезпечення ведення органічного сільськогосподарського виробництва. *Вісник ЖНАЕУ*. 2016. №1 (54). Т. 2. С. 190–197.
9. Суліменко Л.А., Киян А.В. Особливості бухгалтерського обліку в умовах органічного виробництва продукції рослинництва. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8422/1/Organik_2017_346351.pdf.
10. Цаль-Цалко Ю.С. Статистичний і бухгалтерський облік органічного виробництва. *Наукові горизонти*. 2018. № 5 (68). С. 70–77.

УДК 339.9:316.334.56]:005.591.6]

«РОЗУМНІ МІСТА» У ПРОЦЕСАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

SMART CITIES IN THE PROCESS OF INNOVATION DEVELOPMENT OF GLOBAL ECONOMIC SYSTEM

Діп І.Ю.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародної політики
Ужгородського національного університету

Dir Ihor

Candidate in Sciences in Law,
Senior Lecturer at Department of International Politics
Uzhhorod National University

У статті узагальнено представлено стан розбудови «розумних міст» у світі, а також теоретичні передумови виникнення даної концепції. Було розглянуто рейтинги провідних установ, які займаються дослідженням проблематики розвитку «розумних міст» та на їх основі виведено провідні міста-лідери, які рухаються у рамках «розумності». У результаті чого було визначено міста, які займають провідні місця у цьому процесі на основі фігурування у декількох рейтингах, а також розглянуто їх показники за різними індексами. Крім того, було розглянуто політики, у напрямку яких рухається Європа, Азійсько-Тихоокеанський, Північноамериканський, Латиноамериканський та Карибський регіони. Як наслідок було виявлено, що політика кожного регіону відрізняється одна від одної, що пов'язано з переслідуванням різних цілей. Також були зазначені подальші переваги, які принесуть «розумні міста» своїм жителям.

Ключові слова: «розумне місто», міське середовище, економіка знань, урбанізація, стратегія, інформаційно-комунікаційні технології, інновації, ЄС, рейтинг.

В статье обобщенно представлено состояние развития «умных городов» в мире, а также теоретические предпосылки возникновения данной концепции. Были рассмотрены рейтинги ведущих учреждений, занимающихся исследованием проблематики развития «умных городов» и на их основе выведено ведущие города-лидеры, которые движутся в рамках «разумности». В результате чего были определены города, которые занимают ведущие места в этом процессе на основе фигурирования в нескольких рейтингах, а также рассмотрены их показатели по разным индексам. Кроме того, были рассмотрены политики, в направлении которых движется Европа, Азиатско-Тихоокеанский, Североамериканский, Латиноамериканский и Карибский регионы. В результате было выявлено, что политика каждого региона отличается друг от друга, что связано с преследованием различных целей. Также были отмечены дальнейшие преимущества, которые принесут «умные города» своим жителям.

Ключевые слова: «умный город», городская среда, экономика знаний, урбанизация, стратегия, информационно-коммуникационные технологии, инновации, ЕС, рейтинг.

The article summarizes the state of development of "smart cities" in the world, as well as the theoretical preconditions for the emergence of this concept. The ratings of the leading institutions engaged in the study of the development of "smart cities" were considered, and on their basis the leading cities-leaders, which move within the framework of "reasonableness", were derived.